

BUGUT ANITI

Kök Türk Devleti'nden bizlere ata yadigarı olarak kalan anıt (bark) ve yazıt (benggü taş, bitig taş) ların biri dışında hepsi, Kök Türkler'in ikinci kaganlık dönemine aittir. Kök Türkler'in birinci kaganlık döneminden kalmış olan tek anıt niteliğini taşıyan âbide, Bugut Anıtı'dır. Bugut Anıtı ayrıca Kök Türkler'den bize miras kalmış en eski anıt ve yazıttır.

Bugut Anıtı, Kök Türkler'in birinci hanedan dönemine ait olup dört yüzünde de yazılar vardır. Ama bu yazılar Orkun alfabesi ile yazılmamıştır. Yazıt'ın üç yüzü Sogd, bir yüzü de Brahmi harfleri ile yazılmıştır. Yazıt'ın dili, bir Orta-İran dili olan Sogdça'dır. Brahmi harfleri ile yazılmış olan üç bölüm, daha okunamamıştır.

Bugünkü Moğolistan'ın Bugut mevkiinde bulunmuş olan Bugut Anıtı, Mahan Tigin adlı bir Türk şehzadesine aittir. Mahan Tigin, Kök Türk Kaganlığı'nın ilk hükümdarı olan Bumın Kagan'ın oğludur ve Bumın Kagan'dan sonra 553-572 yılları arasında Kök Türk tahtına çıkan Mukan Kagan'ın da inisi yani küçük kardeşidir. (Bu paragraftaki bilgiler, değerli Türkolog Osman Fikri Sertkaya'nın "Göktürk Tarihinin Meseleleri" adlı kitabından alınmıştır. Fakat aynı değerli Türkolog, Orkun dergisinin Mart 1998 tarihli birinci sayısında, Bugut Anıtı'nın 5. Gök Türk kaganının mezar taşı olduğunu ve ilk beş Gök Türk kaganı ve devirleri üzerine bilgiler verdiğini söylemektedir. Herhalde, yeni elde edilen bulgulara göre bir bilgi yenilemesi söz konusudur.)

Bugut Anıtı, yaklaşık olarak 581 yılında dikilmiştir ve Kök Türk Kaganlığı'nın 572-580 yılları arasındaki dönemi üzerine bilgiler vermektedir.

Bu anıt Türk kültür ve tarihinde önemli bir yere sahiptir. Anıt'ta, Bozkurt Destanı konu olarak yer almaktadır. Bugut Anıtı'nın Sogdça yazılmış bölümünün üzerinde Türklüğün Bozkurt/Ergenekon Destanı olarak bilinen efsanenin kabartması bulunur. Sağ bölümü kırılmış olan bu kabartmanın geriye kalan bölümünde bir Bozkurt'tan süt emen, elleri kesik bir çocuk tasvir edilmiştir.

Bozkurt-Ergenekon Efsanesi'nin Eski Türkçe metni elimizde yoktur. Bu efsane, 629 yılında tamamlanmış olan ve 556-581 yılları arasındaki olayları anlatan Chou-shu adlı Çin kroniğine, çok yaşlı bir Türk'ün verdiği bilgilere dayanılarak kaydedilmiştir. Bu Çin kroniğinde de kayıtlı olan Bozkurt/Ergenekon Destanı, **Bozkurt Destanı** adlı bölümde verilmiştir. Bozkurt Destanı ayrıca, Çin hanedanlarından Sui sülalesinin resmi tarihinde de kayıtlı durumdadır.

Chou-shu adlı Çin kaynağından ve Sui sülalesinin resmi tarihinden edinilen bilgiler, Bugut Anıtı ile birlikte incelendiğinde, adına Bugut Anıtı dikilmiş olan Mahan Tigin'in Aşına (Bozkurt) sülalesine mensup olduğu anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak da, bu anıtmezarın 550-630 yılları

arasından, yani Kök Türk Kaganlığı'nın birinci döneminden kaldığı ortaya çıkmaktadır.

Bugut Anıtı, bugünkü Moğolistan'da bulunan  e erleg'deki (Arhangay Aymag'ın merkezindeki) müzenin bahçesinde, kaplumbağ  kaidesi ile birlikte açık alanda durmaktadır.

Gerek Çin kaynaklarında kayıtlı olan Bozkurt Destanı, gerek Bugut Anıtı'ndaki Bozkurt'tan süt emen kolları kesik  ocuk kabartması, Bozkurt'un Kök Türk döneminde ve daha önceki devirlerde efsanevi bir ata olarak kabul edildiğini göstermekte ve Eski Türk devletlerinde devlet simgesi olarak kullanılan kurt başı tuğ ve bayrakların kökenini açıklamaktadır.